

Landskap: Småland Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Uppvidinge m. fl. Adress: Turåkra, Kvålsnäs
Socken: Råghult m. fl. Berättat av: Carl Viking m. fl.
Uppteckningsår: 1941. Född år 1874 i Råghults sn.

Gamla jaktmetoder s. 1-28.

Rävens utseende och leverne. s. 1-3

Rärfångst. s. 3-28.

Priser och skottpengar pr° skinnst. s. 19-20.

Teckningar. s. 25-28.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 7215 : 1-28.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Earl Viking
Härad: Uppvidinge m. f. Adress: Juråkra, Bråksmåla.
Socken: Älgåker m. f. Berättat av: Earl Viking m. f.
Uppteckningsår: 1941. Född år 1874 i Älgåkers socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen Utgör omedelbar fort-
sättning från Vol. 5. om våra Rovdjur
och gamla jaktmetoder.

Vol. 6.

Sidor: 129: — 152.

Särtil 4. Med teckningar.

Skriv endast på denna sida!

129.)

ACC. N:R. M. 7215:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Numera är Rävnen våra orters värsta
rovdjur. Han är knappast så stor,
som en medelmåttig hund. En fullväxt
räv är cirka 1 m. lång. Pälsen är
rödbrun, på vintermånaderna Novem-
ber till medlet av februari är den
vackrast, svansen är rak och yvig.
Rävnen sandbyggnad påminner
mycket om Hundens. Hans sinnen
äro utmärkt skarpa. Hans läte lik-
nar ett "hest, dämpat hundskall".
Rävnen är slug och listig. Men det
är med räven så att mot korar, fågel,
och lamm är han en farlig fiende.
besöker han en hängärd så gör han
fort stor skada, ty han jagar och göm-
mer sig förråd, och vi ha exempel
på att han på en enda höstnatt bitit

130.)

ACC. N.R. M. 7215:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ihjäl och släpat bort ända till s. st.
slughäns. Före våra kävskinn ett
dyrbart pälsverk, så man kunde
t.ex. i "Växjö vintermarknad" få 75
kronor för ett vackert skinn, men se-
dan man i "Rävfarmar" börjat odla
"Blåräv", så har priset i vår vilda
rödräv sjunkit till 15. högst 20 kro-
nor för vackra skinn. Men räven
gör även lite nytta, ty han fångar
rättor i stor mängd. Rävens Ba-
heter har att "Räflya". Lyttan kan
vara under trädrätter eller stor, lå-
sa stenblock, men oftast inne i
stenrösen h. o. m. i ett övergivet
"Grävlinggrub". I slutet av april få-
der liken (hannen) vanligen 6. Blinda
ungar, som nästan äro svarta till

131.)

ACC. NR. M. 7215:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

färger. Under tiden ungarna äro små
jagar piken flitigt, men fäller ej räv
i närheten av ägan, som också kallas
"rävide." Detta för att ej förråda var
hon har sina ungar. Blir piken un-
der denna tid skjuten oft, så händer
det beynnerligt att hannen börjar
fälla räv och fäder upp ungarna.
Setta sade gamla, bepröfvade räv-
jägare, när jag var pojke. — Fångst-
sätten för räv äro många. Redan
ha vi skrivit om "varg och rävgrop"
likåsa om förgiftade beten (Nu-
mera "Pryknin" ^{ungar är} rävkaka.) Men en
fångstmetod i mina och fädernas
tid var "Tramtaxen", som med för-
del kunde läggas i en myrstack. Sin
bete dugde färsk fisk. Uppuligt var

132.)

ACC. N:R. M. 7215:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

om man kunde få fatt i en katt, och
när man skjutit honom, sveda
håret av honom i lågan så hårt
att sprickor uppstod i huden. Rött
av sålunda behandlad katt kan
ej rånen gå förbi. Obs! Att närman
beskriva saken kan jag inte, ty
själva gillret är därtill för in-
vecklat, så det måste ses. Hela
saken var av järn. När de två
bågarna spändes och gillrades
så såg den ut ungefär, som
ett kummeband. Så var det en
grau fjäder som gav hård slag-
kraft åt bågarna. Gillret var för-
sett med en frampricka där beket
fästes. Men när man helt lind-
rigt rörde vid beket, så larmade

de gillret och lågarna slaga ihop
med en hård kkräll och mycket
pradde black om framfötterna.
När man gillrade saxen måste be-
teck först fästas, och så gjordes
i myrstacken en fördjupning var
saxen sänktes. Man måste
hava handskar på händerna
och någon droppe "knisolja" på
handskarna för att räddas från
nos ej måtte vandra lukt efter
människa, för då gick han
inbet dit. Hela saxen täcktes lind
rigt med myrstack. Se teckning
N° 18! Micket i saxen. Detta pångsträtt
gagnade blott på vincken. var det
så måste man släpa igen spå-
ren efter sig med en stor entusiasm.

134.)

ACC. N:R. M.7215: 6.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gott var då att å ömse sidor an-
stigen kasta något bit av t. ex.
brätten, det lockar räven till ratten.
Emellertid har detta fångsätt
av räv varit i lag förljudet länge
hos oss, det var för grymt. Att avli-
va rådjuren är både nödvän-
digt och billigt, men på minsta
möjliga smärtsamma sätt. Innan
ungdom hade jag 2. saxar, som
köptes i järnaffär i Kalmar till
5. kr: på sax Obs! Jag låt självvisst
bli denna fångstman, ty en gång
hade en räv blott fastnat med
högra frambenet i saxen. Set ar-
ma djuret hade bitit av sax-
sen, så den satt kvar i saxen
och sedan gälla. Men det var gadd

135.)

ACC. N:R. M. 7215:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spårsmå, så med tilljälps av hund
nerskjök jag snart räven. Ovi! Mitt
nästa görd var att "Ikröta mer rar-
arna". Ett annat, men äldre (syn-
nerligen) grynigt fångsträtt för
räv d. s. k. "Rävfarnan". Det var en
till utseendet gammal bräda något
över 3 alnar lång och 7-10 tum bred.
Den sattes stadigt fast i jorden. För-
ra ändan var 2 inkärningar i vilka
räven fastnade med framfötterna,
när han skulle nappa åt sig be-
tet, som satt på mellersta spetten.
Ii räven måste hoppa upp för att
nå betet och fastnade då i bemål-
da inkärningar som våra prängre
nerat. Sär hängdet arma djuret,
under förfärliga lidanden. Tills

136.)

ACC. N.R. M. 7215:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det blev befriat eller skjöt en kvalp
död. Sen siste å våra orter, som gä-
nade "Rävtana" var "F.d. Lillo-Herta-
Pelle" i Vrånghult Håghultsacken. Pelle
var en väldigt Trollskytt, som jag
och skrivit om till Folkminnes-
arkivet. Pelle och jag voro goda vän-
ner, men en gång hade jag nä-
ra gett gubben på huden. Det
var en förvinster nere på "Räsa-
Fly". Han hade där "Tauer" fast
då i Lag voro sprängt förbjud-
na. Sen an hans "Tauer" hängen
död räv och det arma djurets in-
delvar hade bränt ut åt "Hä-
myningen". Men då sade "Pelle" "Sä
här då va för jävligt." Sen satte
han of mera upp "Rävtana".

138)

ACC. N:R. M. 7215:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Å Kalmar museum finnes sådan
"rävtana", som jag liknat, som gäva
till museet. Se teckning N: 19. a "Rä-
tana." Bräda till "tana" måste se gam-
mal och mörk ut, så räven inget
missstänkte. Nu följer en kort saga
om rik fångst i "Rävtana." En gång
i tiden var det en fattig "back-
stqueribbare", som ägde blott en
get, som bar honom & killingar,
varöver han gladdes. Men en gång
så voro kort därefter killingar
borta, och geten kom hem och brä-
kade. Mannen förstod att räven ta-
git hans killingar. Han satte upp
"Rävtana" och befade den försvarligt.
Om natten bad han till vår Herre
att räven måtte gå i "tana." Han

vart bänhörd. Py am morgonen när
han kom för ett "Vittja Linaa" så
häng i henne & rävar. Sam hade från
var sitt håll sökt nå Betet och båda
hade fastnat. Den fattige mannen
kunde för skinn och skaffengas
köpa flera getter än han förlorat. -
Och! Ett annat gammaltida jakt-
sätt var att fanga räv i "Holk".
Det var så, att man om vintern
kunde skindom jaga räv med
hund. Men det kände att räven
blev kräft och "gick in" i ett skenröse.
Ja, då var han där. Men lå tillfäll-
le man noga alla möjliga utgång-
ar ur röset utom den där han
gått in, ty där satte man en än-
dan av en "Rävholk". Det var en

139)

ACC. NR. M. 7215:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

cirka 3. alnar lång 4-kantig frumma
 av bräder så vid, att räven gott kan-
 de krypa igenom. Ymotsatta ändan
 inslog man några bitar av utslitna
 liar med eggen inåt frumman. De
 vassa liabitarna hindrade honom från
 att krypa ut trots han därigenom
 såg dagern. Sen gjorde man ett
 gillur med en brädlucka, som på-
 minde om gammaltida "Prunsvin-
 da" ute på landet. Yfrån vindan
 gick en järnpråle ner till "holkens"
 botten, där var den formad till en li-
 ken "hasp" som var haspad i en liten
 märsla i "holkens" botten så att
 när räven sökte tränga ut, så
 stötte han opp haspen, luckan föll
 och slände honom inne i "Holkens".

Se teckning N: 19. b. En sådan "holk" i
halv storlek har jag inlemnat till
Kalmar museum Till Fil: soht: Hopen.
I råvholk sattes inget lockbete, pyrä-
ven fick svälta, så hunger an-
der tvingade ut honom. — Obs! Förkla-
ring över teckning N: 19. b. "1. är Hol-
ken." "2. visar gaveln med de inslagna
liabitarna." "3. Cps vindau." "4. fall-
luckan." "5. Spenträset." "6. Haspen mör-
lau." Obs! Haspen skall vara så att
den skjutes ut mälau, då råven med
lassar eller nos sköper mot järnträdet.
Obs! Rott annat fångstätt för råv var
d. s. k. "Lidfällau." Den liknade Rån-
holken, men var avsedd för Lockbete.
Lidfällau (trumman) var 4 alnar lång
och likt rymligare inuti än "Holken."

141)

ACC. N.R. M. 7215:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I närheten av fähuset på botten sidan,
gräv man ett dike, i en liten kulle,
vid pass 8-9 alnar långt. Diket skul-
le vara en tredjedel djupare än lädans
vindar gunga fria. Gen sattes den be-
trädde lädan i diket, så en av varje
lädans ändar vette mot diket änd-
ar. Så lades käpar tvärs över diket. På
käparna lättes gransis halmboss
och färsk skallgäddel. Lädan had-
de en lucka nära varje ända. För-
till 2 vindor med var sin hävarm, sam-
stoda i kombination med varandra,
så att när räven skulle nå betet och
skötte till järnträden på lossnar den
nr sitt lilla järnhake och båda luckor-
na, som vaka av tungt trä fölla ögan-
blickligen, och räven vart inne stängt.

149.)

ACC. N.R. M. 7215 : 14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

avsett från vilken ända han in-
gick i lådan. På lådans ena ^{läng} sida vid
gillret var en liten skjuflocka i-
genom vilken Betet insattes i lådan.
Se lådan igenomskärning å N: 20!
Jag kan ej placera den i liket; ty du
kunna ni amöjligen förstå samman-
hanget alltså. Ols! Men en dylik "Räa-
låda" i 1/3 storlek har jag på sokt: Hof-
rens begäran snickat och isänt till ma-
reth, Kottet i Kalmar. Ols! Ufkydning
över teckning N: 20. "1-1. är ingångar-
na till lådan." "2-2. är fallluckorna."
"3-3. Platts för den fångade räven." "4-4.
giller och gillerhaken." "5-5. är betet."
"6-6. är de 2. vindorna." —
Ols! Ett annat jakträff för räve var
"skytte för glugg." På haken och vinsten

143.)

ACC. N:R. M. 7215:15,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

går räven gärna fram till fähusen
ifall där finnes hänskyt på anten
och häns är mycket mycket begiven.
Man kan godt vakta på räven anten
en från en glugg i hänskytet eller
fähuset när det är klara månjus-
nätter. Obs! Men man bör om möjligt
placera åkeln t.ex. i månjus på sö-
ridan om fähusets gödelsack, dock
så att räven kan hängas hava skug-
ga, när han skall nå fram till å-
keln i månjuset. Då kastar han sig
med ett språng över bytet. När det
han ingen fara lägger han sig ner
och åter gluggskt, men så små för
han tid därtill förrän han får Bly
i påsen. Men jag har skjutit för
glugg, så jag har sett mycket Later.

144.)

ACC. N:R. M. 7215:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till lockete=(åtel) kan gagnas en gammal häna, eller inelubna ut ett får, men Bäst är en skjuten katt, som man avsett hålet så hårt att sprickor uppstått i skinn-
net. Givetvis bör åteln fjättras så häven i obervakat ögonblick ej förmår bortsläpa den. Obs: Följande av mig upplöda händelse i att "Skjutaför glugg". I unga år arbetade jag på vintern i enstaka gården Lilla Göljult i Ålgöltsroeken. På förrvintern började häven vilja håla på i häns-
gården. När det blev fullmåne i November; så sköt jag en drivarekall (vilse gången katt) och svedde honom på bemälda sätt.

145.)

ACC. N.R. M. 7215:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men det besynnerliga var, att
räven slog sina klavar omkring
men vågade ej fram till åteln, han
var fjäddad på sörsidan invid
göddelstacken. Därifrån till Häst-
huset var blott 25. mansteg. Jag
postade vid en liten glugg i Häst-
huset från kl. 9 på kvällen till
kl. 12 på natten, men räven gick
in och fram, men en kända som
sagit sig ut sag han på Gusa
Lagen. så listig kan han vara,
helst då hunger driver honom.
Så gick jag bort till "Lille-Herra-Pelle"
i Vrånghult, jag hade blott 1 kilo-
meter dit här över "Frätavran".
Jag sade: "Petter, vi båda har alltid
varit vänner, nu ska ni säga mig

varför räven intet går fram till katten.
Vi sade det var den bästa åtel, som
stod till att få. "Felle" sade, "Med
åteln är inget fel, men räven ä
slujare än du." "Så du han ligger
på Lur & sir, när du går di &
bär in bäsra; sen går han intet
fram förrän du går den. Nu inna
kvällen så bär du in di Bäsra i
häushuset. Sen när du ska posta,
så tar du Carl Jansson på ryggen
må dej in i Häushuset & han har
si bäsra på ryggen. När han vält
huset en stund, så tar han si
bäsra på ryggen & går ut ur huset
& går in & lägger, sej men du vakar
hilla vid gluggen. Så tror räven
när Jansson går in att dä ä sej

148)

ACC. N:R. M. 7215:19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som går ur huset; 8 om ej stund
kanmer han smygandes gör som
jag sagt dej, skä du få se! Klät "Pelle"
När jag kom tillbaka till Lilla Gå-
hult, så talade jag om vad "Pelle"
sagt. Som skrattade 8 sade "Pelle"
är en stor skälm, men då kos-
tar inget 8 försöka. Jag gjorde
så på kvällen. Mycket riktigt,
en timme ungefär efter sen Carl Jant-
san gått från hästhuset så "Kalle
Gärdslan" (Min länga bästa) och mic-
kel gick över till de "sälla jaktmar-
kerna." Obs! I mitten av decem-
ber skjöt jag åter en käu till
på samma plats. Desså 2. st. set
blev 68. kr. Mycket för varje väl "Ja-
nat" skinn på Värfä vintermark-

nad och därtill 7.50. i skattepengar
för varje räv. Nag var det "klädigt"
att vaka till kl. 12! i matten när man
skulle börja "Träska i otta kl. 2."
Men jag kände bra pengar på att
"Skjuta" för glugg. Jag har på sam-
ma sätt skjutit en räv å själva
"Fähusdyngan" så jag var hos farbror
Nils i Björkebo. Jag låg då inne i fä-
huset och tagit ner en ruta i ett fäst-
ker, men glämn. ej att hänga t.ex. en
säck för de övriga rutorna i fäst-
ret; för Michel är mycket slög.
Obs! Obs! Ett annat gammaltida
fångsträtt för räv, var "Pälgår-
den". Den borde göras i ordning
medan marken var bar och ing
en fjäle var i jorden. Man öpp-

149)

ACC. NR. M. 7215:21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sökte en klippmark, som från ena
sidan lätt kunde bestigas, men från
motsatta sida stupade lodrät ner i
marken 5.-6. alnar. Här vid den lod-
räta sidan satte man lätt i marken
i en halvsund 6. alnar långa pålar,
som höllas i stadga medelst vrid-
na björkvidjor, som här och var
fläckades in bland pålarna. Så
var en liten, provisorisk post på
"Pålgården", så man kunde komma
in och ut. Fanns ej buskar i när-
heten av pålgården, så var det gott
att sprutta enbuskar i rotändan
och sätta dem i marken. I slutet
"pålgården" lades "Luder" (kött, hake-
ruller av sjödjur) detta be-
skade mycket, spår efter människor

150.)

ACC. N:R. M. 7215:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i snön måste ropas igen med en blå
enbuske, som man släpade efter
sig. I sådan pålgård kunde på
en vinter flera rävar fångas; ty
när räven varit hungrig och kän-
de lukten av äteln, så hoppade
han ner för klippan och åt man
"åt ritt ritta mäs." Se teckning n:o
21. Motivet senast från gården
Hästmåla i Söghults socken.
Obs! Man jagade även räv för hund.
Helst då det var djupa blöt snö. Se
förutsett att man ägde en kraf-
tig, uthållig hund! Obs! När räven
blir hårt jagad, så springer han en
1/2 mil nästan rakt ut innan han
vänder åter (om han alls vänder, vil-
ket är ovisst.) Plus han frött; mycket

151)

ACC. NR. M. 7215:23

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hitt följd av sin lurviga, släpande
svans, som blir våt och tung då
"går han ofta in i ett köse." Obs! Här
går det om man har en "Ikarosprung-
en" hund, som minner oss räven, då
sätter han sig med ryggen mot en
stort träd eller en sten, så han har
ryggen skyddad. Sen är han i för-
varsställning. Hunden, som stor-
skäller, springer på räven. gång
på gång. Sam lugger "käcktag", så
det brakar i "käckten" på den bå-
da, men jägaren kastar smygande
fram. Obs! Här gäller att akta hunden,
det ögonblick, som räven släpper
"käcktag" rusar hunden avigt till ett
nytt språng. då måste det bli
"blött och kallt" ögonblickligt. så är

152.)

ACC. NR. M. 7215:24.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mickels saga all. Att skjuta, när dam-
ba "Kärlag" vore att skjuta sin egen
hund, ja, som sagt präven är ett
listigt djur. Ols! Vi hava hört
att man bek fångat räv i Vät, som
man utsätter i jaktmarker, men
om denna jaktmetod ha vi ingen
kännedom, ty den har ej förekom-
mit hos oss. Numera fångas räv
hos oss medelst "Flyckknipför-
giftade beten, som om mätterna
utläggas, men enligt Lag mäs-
te på morgnen öppnagas, fast
den Lagdragrafen överträdes of-
fa. Ybland på snöas betena mer
om natten på jägaren ej finnes
då. Platten där denna fångst idkas
bör kungöras i Ortens tidning enligt Lag

ACC. N:R.

M. 7215:25.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Carl Viking

Härad:

Eppvidinge, m. f.

Adress:

Furåkra, "Kråksmåla"

Socken:

Höghult, m. f.

Berättat av:

Carl Viking m. f.

Uppteckningsår:

1947.

Född år

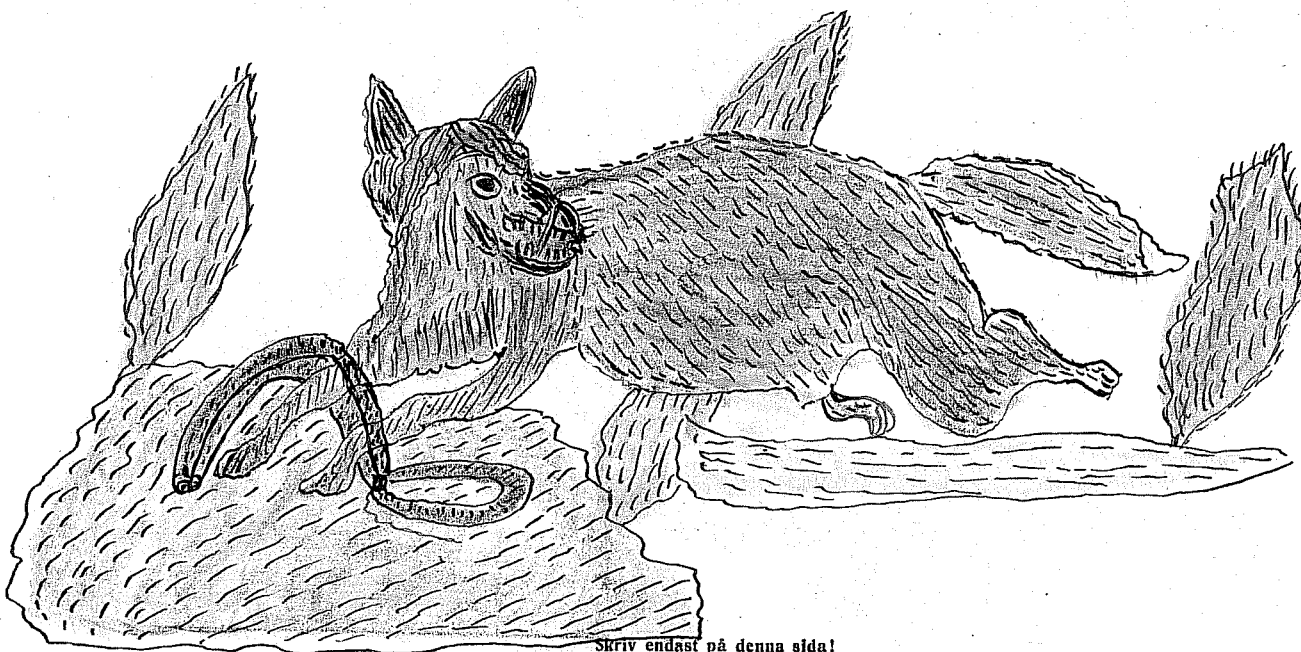
1884.

i

Höghults socken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N° 18. "Michel i Transtaxen" Minnesteckning från
mina yngre år.

ACC. N:R

No 7215:26.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Carl Viking

Härad:

Uppsvidinge, m.f.

Adress:

Tusåkra, = Kråksmåla

Socken:

Ålgård, m.f.

Berättat av:

Carl Viking m.f.

Uppteckningsår:

1947.

Född år

1874.

i Ålgårdssocken.

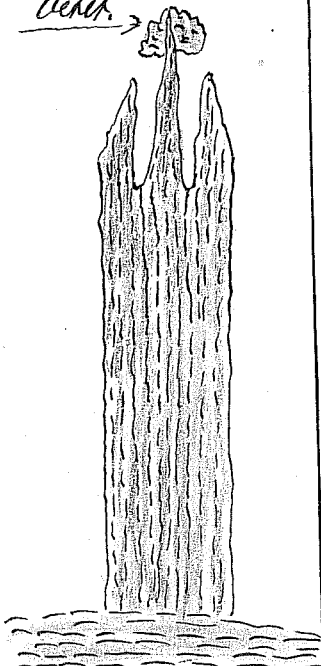
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

No 19. a.

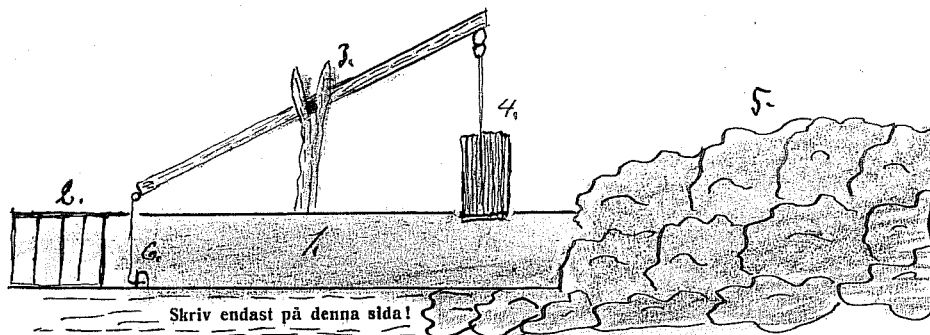
"Rävtana."

No 19. b. "Rävskolk" placerad i sten-
röse. Gammalt motiv från Ålgård.

"Rävtana"

A.-B. GRAFNS BOKTR., LUND

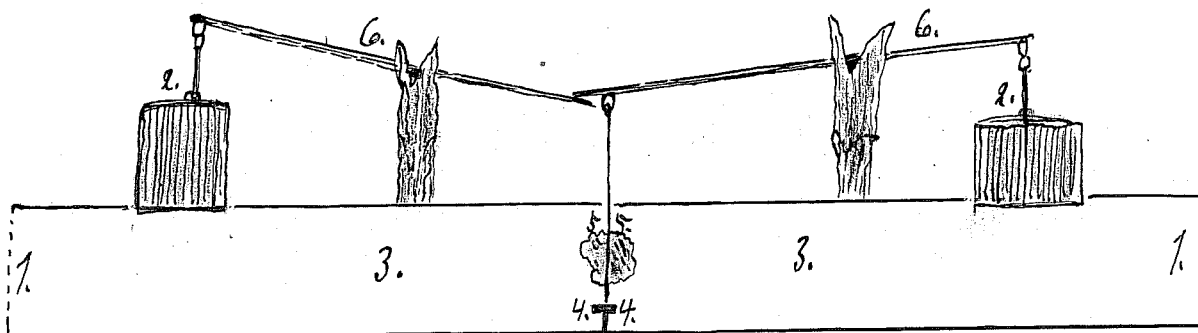

ACC. N:R. M 7215:27.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
 Härad: Upplandinge, m. f. Adress: Furåkra "Kråksmåla"
 Socken: Röghult, m. f. Berättat av: Carl Viking, m. f.
 Uppteckningsår: 1947. Född år 1874 i Röghults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N: 20. "Rävlåda." Gammalt motiv från Röghult.

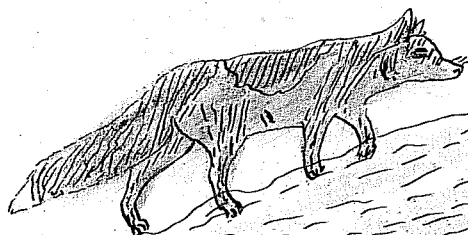
Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M.7215:28.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Uppsvidinge, m.f. Adress: Furåkra "Kräksmås"
Socken: Älgshult, m.f. Berättat av: Carl Viking, m.f.
Uppteckningsår: 1941. Född år 1874. i Älgshults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nr 21. "Pälgård" för räve. Mootin präst Älgshult.

Skriv endast på denna sida!